

д.б.н. Стадниченко А.П., Гирин В.К.

**МОЛЮСКИ РОДИНИ ЗАТУЛКОВИХ (GASTROPODA:
PESTINIBRANCHIA: VALVATIDAE) ТА ЇХ РОЛЬ У ЖИТТЄВИХ
ЦИКЛАХ ТРЕМАТОД (TREMATODA)**

Затулкові (Valvatidae) – звичайна складова донних біоценозів України. Попри незначні розміри тіла (висота черепашки у найкрупніших їх представників сягає заледве 4,5–5, а у найдрібніших – 1,2 мм) вони відіграють чималу роль у колообігу речовин і енергії у біоценозах, оскільки часто утворюють чималі скупчення. Так, у річках Рата (Рава Львівської обл.), Верещиця (Любінь Великий) і Західний Буг (Кам'янка Бузька тієї ж області) щільність поселення *Valvata piscinalis* становить, за нашими підрахунками, близько 100 екз./м². У Верещиці (Городок Львівської обл.) і Солокії (Добрячин тієї ж області) цей показник сягає значення 65 екз./м². У річках Прикарпаття популяції *V. piscinalis* менш густонаселені. У Бистриці Надвірнянській (Івано-Франківськ) і у притоці Пруту річці Млинівці (Коломия Івано-Франківської обл.) щільність поселення цього виду становить 20 екз./м².

Позитивна роль Valvatidae полягає іще у тому, що вони, будучи фільтраторами, відіграють важливу роль у очищенні природних вод від зависей мінерального і органічного походження, підвищуючи тим самим рівень прозорості води і проникненість у її товщу сонячної радіації, а також у зменшенні ступеня її сапробності. У тих водоймах, до яких приурочені густонаселені популяції затулкових, вони становлять собою суттєву частину кормової бази придонних бентосоїдних риб і водоплавних, болотяних і навколоводяних птахів.

Водночас затулкові є облігатними проміжними і додатковими хазяями трематод, які викликають небезпечні трематодози хребетних тварин, а саме: сангвінікольоз корокових риб і ехіностоматидози тих видів свійських і диких птахів, життя яких тісно пов'язане з природними або штучними водоймами.

Одні з найперших відомостей щодо трематодофауни затулкових України належать В.І. Здуну [1], котрий описав від них партеніти і личинки чотирьох видів трематод – *Cercaria abyssicola* Wes.–Lund, *C. transversalis* Zdun, *C. longiremis* Wes.–Lund, *C. gibba* Wes.–Lund. Пізніше відомості подібного плану з'явилися у роботах інших дослідників [2, 3]. Усі вони, однак, у переважній більшості випадків стосувалися одного хазяїна – *V. piscinalis*. Набагато рідше роль його відводилась іншій затулці – *V. pulchella*. Значення інших *Valvatidae* у життєвих циклах трематод лишається нез'ясованою, за виключенням *V. klinensis*, яку вперше зареєстровано нами як додаткового хазяїна трематоди *Echinostoma revolutum* (Fröhl.) (З.Буг, Кам'янка Бузька Львівської обл.).

Затулкові України і додаткові хазяї трематод (власні дані)

Молюск	Екстенсивність інвазії, (%)	Трематода
<i>V. piscinalis</i>	20,5±1,3	Партеніти і церкарії <i>Echinostoma revolutum</i> (Fröhl.)
<i>V. pulchella</i>	3,1	Партеніти і церкарії <i>Cercaria abyssicola</i> Wes.–Lund
<i>V. klinensis</i>	6,5±1,3	Метацеркарії <i>E. revolutum</i>

Затулкові України як проміжні і додаткові хазяї трематод (власні дані)

У подальшому виникає потреба у з'ясуванні ролі інших затулкових у життєвих циклах цих гельмінтів. Адже в Україні кількість видів цих молюсків обраховується не менше, ніж 17–22 видами [4], а склад трематодофауни поки що з'ясований (та і то не повністю) тільки для трьох з них.

Література :

1. Здун В.І. Личинки трематод в прісноводних молюсках України. – К.: Вид-во АНУРСР, 1961. – 141 с.
2. Черногоренко М. И. Личинки трематод в моллюсках Днепра и его водохранилищ. – К.: Наук, думка, 1983, – 210 с.

3. Стенько Р.П. Личиночные формы трематод пресноводных моллюсков Крыма: Автореф. дис. ... канд. наук. – Симферополь, 1977. – 25 с.

4. Анистратенко В.В., Анистратенко О.Ю. Класс Панцирные или Хитоны, Класс Брюхоногие – Cyclobranchia, Scutibranchia і Pectinibranchia (часть) (Фауна Украины. Т. 29, вып. 1, кн. 1). – К.: Велес, 2001. – 240 с.